

Frokostseminar i CIENS, onsdag 14. juni, kl. 08.30 – 10.00

Tema: Natur- og kulturmiljøer som gode for bybefolkningen

■ NIKU OPPDRAGSRAPPORT 48/2017

NATUR- OG KULTURMILJØER SOM INTEGRERT RESSURS OG MILJØGODE I BYER

En litteraturstudie

Joar Skrede (NIKU), Hogne Øian (NINA) og Grete Swensen (NIKU)

Oppgavens art

- ▶ Natur- og kulturverdier har betydning for ulike aspekter ved hvordan byområder og tettsteder verdsettes.
- ▶ I dagens bypolitikk og forvaltning kobles behovet for langsiktig bærekraftig byutvikling med virkemidler for å fremme fortetting i by.
- ▶ Denne studien er avgrenset til å foreta en kunnskapsoppsummering av forskning som har vektlagt natur- og kulturmiljø som integrert ressurs og miljøgode i byer
- ▶ Arbeidet har tatt utgangspunkt i følgende hovedproblemstilling: Hva sier forskning om i hvilke grad og på hvilke måter fortetting i by er forenlig med ivaretagelse og tilgjengeliggjøring av kulturmiljøer og naturverdier?
- ▶ Prosjektperiode 1. desember 2016 – 30. april 2017
- ▶ Et samarbeidsprosjekt mellom Norsk institutt for kulturminneforskning, NIKU (Joar Skrede, Grete Swensen) og Norsk institutt for naturforskning, NINA (Hogne Øian).

Kort om metode

- ▶ En kvalitativ litteraturstudie
- ▶ Gjennomgang av forskning i 12 internasjonale tidsskrifter
- ▶ Bidragene er utvalgt ved bruk av søkeord i ulike kombinasjoner
- ▶ Noen eks.: compact city; densification; dense; park, heritage; cultural heritage; sustainability; land use; green; greening; historic; infill; infill development
- ▶ Om lag 100 artikler er lest og vurdert utfra teoretisk og empirisk relevans

Tidsskrift	Forlag	Nivå i 2016
European Planning Studies	Taylor and Francis	1
Environment & Planning A	Sage Publications	2
Geografiska Annaler. Series B. Human Geography	Taylor and Francis	1
Local Environment.	Taylor and Francis	1
Urban Studies	Sage Publications	2
Urban Forestry & Urban Greening	Elsevier	1
European Urban and Regional Studies	Sage Publications	2
Environment & Planning C	Sage Publications	1
Landscape and Urban Planning	Elsevier	2
Planning Theory & Practice	Taylor and Francis	2
Progress in Human Geography	Sage Publications	2
Urban Research & Practice	Taylor and Francis	1

Tabell 1: Oversikt over tidsskrift brukt som empirisk grunnlagsmateriale

Fortetting – kulturminner og naturmiljø

- ▶ Bærekraftige bymiljøer oppnås gjennom effektiv areal- og energibruk (*fortetting*)
- ▶ Motvirker negative effekter av spredningsprosesser
- ▶ Usikkerhet knyttet til i hvilken grad fortettingsprosesser er bærekraftige
- ▶ Kvantitative og kvalitative aspekter ved natur- og kulturmiljøer blir ikke alltid ivaretatt
- ▶ Flerfunksjonalitet skal ivaretas ved hjelp av små og ofte fragmenterte arealer i møte med en sammensatt befolkning med ulike preferanser og behov
- ▶ Strukturelle og politiske forhold blir ofte framhevet som utfordringer i planleggings- og utbyggingsprosjekter

Fortetting – både gevinst og tap

- ▶ Tap og fragmentering av grønne områder (diverse asiatiske land)
- ▶ «Infill» i forsteder spiser av grønne områder (Europa)
- ▶ Økningen i grønne arealer som følge av at byarealet vokser (Europa), eller som resultat av strategisk planlegging (Kina)
- ▶ Ulike trender innenfor samme by, blant annet forskjeller mellom områder der gjennomsnittsinntekten er lav og høy (USA)
- ▶ Økte i Vest-Europa, men minket i Øst-Europa (2000 – 2006)
- ▶ Boligområder i Europeiske byer økte arealmessig uavhengig av om befolkningsmengden økte
- ▶ Større byer har relativt sett mer grønne områder enn små byer
Omforming av gamle industriområder o.l. (forskjellige strategier)

(Haaland, C., & van den Bosch, C. K. 2015. Challenges and strategies for urban green-space planning in cities undergoing densification: A review. *Urban forestry & urban greening*, 14(4), 760-771)

Eiendomspriser og nabolagsverdier

- ▶ Prisvekst som følge av kvalitetsøkning på kultur- og naturmiljøer i nabolag/bydeler
- ▶ Beboeres engasjement er likevel primært knyttet til ønske om opplevelses- og rekreasjonskvalitet i nærområdet
- ▶ Forretningsprosesser møter motstand dersom rokker ved nabolagsverdier folk verdsetter
- ▶ Gentrifiseringsprosesser: Befolkningen skiftes ut med beboere i høyere inntektsklasser (i noe mindre grad i Norge enn f.eks. Storbritannia og USA)

Flerfunksjonalitet og økosystemtjenester

▶ **Kulturelle økosystemtjenester (ØST)**

- I tillegg til forsynende og regulerende ØST
- Utendørsrekreasjon, sosiale møteplasser, stedstilknytning og stedsidentitet

▶ **Tap av arealer kan i prinsippet oppveies ved å**

- Øke kvaliteten på kultur- og naturmiljøer
- Sikre at de er tilgjengelige der folk bor og ferdes til daglig
- Unngå fragmentering
- Sikre *diversitet* med tanke på funksjoner og behov

Diversitet

- ▶ Fortetting kan medføre stor befolkningstetthet
- ▶ Mangfold av behov og preferanser øker
- ▶ Utfordring når alle funksjoner skal dekkes innen små og ofte fragmenterte arealer
- ▶ Utforming, beliggenhet, tilgjengelighet er viktig, i tillegg til arealomfang
- ▶ Ulike brukergrupper kan *oppfatte* tilgjengelighet og bruks/opplevelsesverdi svært ulikt

Betydningen av kvalitative dimensjoner

- ▶ Lite kunnskap om sammenhengen mellom design av grøntområder og potensialer med tanke på kvalitative sidene ved bruks- og opplevelsesverdi
- ▶ Reduksjon i arealer, fragmentering og uniformering av kultur- og naturmiljø påvirker biodiversitet, og dermed opplevelsesverdi, samt begrenser diversitet i brukspotensiale og opplevelsesverdi
- ▶ Små arealer fordelt på en stor befolkning kan medføre trengsel og slitasje
- ▶ Fortetting kan potensielt redusere helse- og velværegvinster
- ▶ Potensiell opprettholdelse av energiforbruk ved at folk søker ut av bykjerner for rekreasjon og opplevelser knyttet til kulturminner og naturomgivelser

Identitetsmessige forhold

▶ **Stedstilknytning, *sense of place***

- ▶ Kultur- og naturmiljøer som del av sosiale rom
- ▶ Motstand mot endringer, men også drivkraft til engasjement
- ▶ Balanse mellom beboernes behov og bevaringspolitiske målsettinger

▶ **Stedsidentitet**

- ▶ Den distinkte byen
- ▶ *Top-down branding*, uniformering versus kreativitet og beboermedvirkning
- ▶ Kulturarv som del av kreative økonomien

Grønn infrastruktur

- ▶ Fortettingsprosesser er gjenstand for planlegging der det legges til rette for økonomisk vekst, sosial utvikling og hensyn til kultur- og naturmiljø sees i sammenheng
- ▶ Policy design som skal integrere hensynet til kultur- og naturmiljø i bærekraftig byutvikling
- ▶ Ulike aktører har forskjellige interesser, oppfatninger og forståelser
- ▶ Ender med teknologisk-institusjonell «sustainability fix» ?
- ▶ Utfordring ved at nyliberalistisk politikk gir utbyggere uforholdsmessig stor innflytelse/makt

Oppsummering: Hovedfunn

- ▶ Litteraturen har størst fokus på naturgoder i forretningsprosesser, men kulturminner i mindre grad er utforsket
- ▶ Samspillet mellom naturgoder og kulturgoder er lite utforsket
- ▶ Fortetting kan medføre både gevinst og tap med tanke på natur- og kulturmiljøer
- ▶ Natur- og kulturmiljøer skal dekke mange behov og funksjoner innen begrenset område med relativt stor og sammensatt befolkning
- ▶ Fragmentering og uniformering ('parkification')
- ▶ Gentrifisering – ulik sosial fordeling av kultur- og naturgoder
- ▶ Kvalitative aspekter ved utforming berører mange dimensjoner både ved det økologiske og sosiale
- ▶ Hvordan involvere og gi ulike brukergrupper innflytelse i planprosesser?

